

Josep M. Jordan

Del nord i del sud

Diari d'un professor
d'economia

Del nord i del sud

Diari d'un professor
d'economia

Assaig 30

Del nord i del sud
Diari d'un professor
d'economia

Josep M. Jordan

Universitat de València

Aquest llibre ha comptat amb el suport del
PATRONAT SUD-NORD. SOLIDARITAT I CULTURA - F.G.U.V.

© Josep M. Jordan Galduf, 2011

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2011

Publicacions de la Universitat de València
Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció i maquetació: Inmaculada Mesa
Il·lustració de la coberta: fotografia de John C. Warburg (1910)

ISBN: 978-84-370-8196-0

Dipòsit legal: V-3688-2011

Impressió: Guada Impressors, SL

*A la memòria de mon pare.
I també a Josep Vicent Pérez Cerverón, per la seua amistat.*

Índex

Introducció	15
2006	
Any nou	21
Ara fa vint anys.....	22
Sierra Leone.....	24
El Camp de Túria.....	25
Seguretat i desigualtat	27
Manca de perspectiva.....	28
En nom de Déu.....	30
El Marroc	32
Universitat en canvi	34
Joventut.....	36
La batalla de l'aigua	38
Iniciativa València 0,7	40
Convivència intercultural.....	42
Economia criminal	43
Comerç exterior.....	45
Algèria	47
Temps era temps.....	49
A favor del tren.....	51
Final de curs	53
Europa i la Comunitat Valenciana	55
Els Serrans	57
Bandes i bàndols.....	59
Societat global	61
OMC	63
El regnat de Mohamed VI	64
Ensenyament secundari	66
Islamisme extrem	68

La via algeriana	71
Diàleg intercultural.....	73
Nexe econòmic	75
Àfrica.....	77
Inseguretat i desordre.....	79
Muhammad Yunus	80
Europa i les migracions.....	82
Societat insostenible.....	84
El futur de la universitat	86
Geografia compromesa	88
Europa i Turquia.....	90

2007

Línia d'ombra.....	95
Mediterrània.....	97
El valor del consens	99
Valencians en la Comissió Europea	101
Espanya i Turquia	103
El veïnatge del Marroc.....	105
Immigració.....	107
De Roma a València, 1957-2007	109
Esclavitud.....	111
Sumar, no restar.....	113
Llibres oblidats	115
Professor universitari.....	117
Cooperació al desenvolupament	119
País complex.....	121
El valor de la pau i la llibertat	123
Competència agrària.....	125
Mar oberta.....	127
Sàhara.....	129
Espionatge.....	131
Ciudadania.....	133
Objectius del mil·lenni	135
Món emergent.....	137
Identitat plural.....	139

Doblegats pel fanatisme	141
A la frontera d'Europa	143
Veïns fora de la Unió Europea.....	145
Immigració i codesenvolupament	147
Història industrial.....	149
Governabilitat i desenvolupament.....	151
El futur de l'agricultura.....	153
Contra la pobresa.....	155
Europa remunta el vol	157
Política econòmica.....	159
Societat sostenible.....	161
Una crisi infantil.....	163
Mirada al futur	165
Descoordinació institucional.....	167
Revisió de la PAC.....	169
Píndoles econòmiques	171
Conte de Nadal	173

2008

Propòsit	179
Memòries d'Àfrica	181
Art i migracions	182
Guinea Equatorial	184
Bilbao	186
Reptes europeus.....	188
La cooperació valenciana al desenvolupament.....	190
Política migratòria	192
Pot servir l'ètica per a guanyar eleccions?.....	194
Sobre l'ocupació	195
Memòria i gratitud	197
Quants valencians hi ha?.....	199
Unió per la Mediterrània	201
El sector audiovisual valencià	203
Governar per a què?.....	204
Nou progressisme	206
Geografia humana	208

La crisi que vivim	210
Europa.....	212
Pensament i acció	214
Mapamundi.....	216
Amèrica Llatina	218
Notícies d'Algèria	220
El cor de la crisi	222
Inquituds europees	225
Mestres	227
Pobles	229
Litoral.....	231
Qui governa el món?.....	233
La Unió Europea i la Mediterrània.....	234
El Magrib	236
Valors socialdemòcrates.....	238
La Xina al món	240
L'Església dels pobres	243
Món convuls	245
Irlanda.....	247
L'ajuda en temps de crisi.....	249
Estancament o inflació?	251
Fer comarques	253
Més transparència i eficiència.....	255
Dues ànimes	257
Enfront de l'economia del frau	258
Vida quotidiana.....	260
Davant del pressupostos de la Generalitat	262
Suport a Barcelona.....	265
El valencià i la globalització	267
Recuperació i cooperació	269
De València al Magrib	271
Enduriment de la política d'immigració?	273
Reptes a la Mediterrània	275
Crisi conjuntural i estructural	278
Estudiants universitaris	280
Tancament d'any	282

2009

Conte de Reis	287
En el desè aniversari de l'euro	289
Vells professors.....	291
Per eixir de la crisi.....	293
Moriscos.....	295
Impulsar l'exportació	297
Campe qui puga?.....	299
Mediterrani i pobresa.....	301
Economistes i filòsofs.....	303
Un valencià en l'FMI	305
Quant de dèficit públic?.....	307
Terra promesa.....	309
30è aniversari.....	311
Vella i nova Europa.....	313
Aliança de civilitzacions	315
Saó	317
Cent anys	319
Quina Europa volem?	321
Llibres i vides.....	323
Esglaons de pobresa	325
Cap a un nou model econòmic.....	327
Local i global	330
El sentit d'Europa.....	332
Darrera classe.....	334
Els Serrans novament.....	336
La soledat del Parlament Europeu.....	339
Vicent Ferrer.....	341
Literatura i estiu	344
Nova etapa a la Mediterrània	346
La història en moviment	348
Retorn al passat	351
Generacions.....	353
El problema de l'atur	355
Comparació regional de l'atur.....	358
Nou curs.....	360
Epíleg	363

Introducció

El professor ha acabat la classe i se sent cansat. Darrerament els alumnes no semblen massa interessats en la matèria. O tal vegada ell no ha encertat a motivar-los suficientment. ¿Potser està perdent la il·lusió d'altres moments en el treball, o potser els temps canvien massa de pressa i amb prou feines aconsegueix adaptar-se a les noves realitats? Per acabar-ho d'adobar, un dels companys més estimats de la facultat s'acaba de jubilar. Un amic amb qui compartia moltes inquietuds professionals i humanes, i amb qui mantenia un constant intercanvi d'idees. Ara el despatx de l'amic està buit i ell el troba a faltar. Com agafar nous ànims i encarrilar pel millor camí possible la tasca d'ensenyar a la tardor de la vida?

Ho anirà esbrinant a poc a poc. De moment, pensa en una de les coses que encara li aporten una curiosa satisfacció professional en la situació actual: la columna que publica cada setmana en un diari local. Les col·laboracions en aquest periòdic eren més aviat esporàdiques fins fa uns pocs anys, però ara ja tenen un caràcter regular. És una via de comunicació amb un públic ampli i divers que ell troba estimulants. Potser agafarà aquesta columna periòdica com una taula de salvació i farà crònica d'allò que més li interessa en els temps que ara corren. Un particular diari de ruta, on també és possible incloure alguna nota personal.

El professor pensa en tot això, quan de sobte li ve a la ment l'escena d'una classe descrita per Joan F. Mira, en la qual s'imagina fàcilment ell mateix:

Començarem preguntant-nos si es pot entendre el món, és a dir, si la història dels humans és un camí que ha nascut en algun lloc original i va a algun lloc futur, si és una espiral sense fi, una sèrie de cercles o rodes que giren i giren, o si no es pot interpretar ni entendre perquè és només un garbuix de ratlles com les que fan les criatures d'un any quan els donen un llapis i un paper. Vostés si volen m'escolten, i si no, poden dormir o mirar el veí o la veïna, però almenys, per favor, no badallen.

Però, per què tancar-se únicament en la realitat de les aules? El món és molt ampli i va, certament, més enllà del que ens envolta de manera immediata. El professor recorda, per exemple, la carta que va rebre d'un missioner claretà, José Miguel Celma, des de Kupang al gener de 2006. Deia així:

Queridos amigos: Un cordial saludo de nuevo desde estas tierras queridas de Timor en Indonesia. El dinero que me disteis se lo di ayer al econo de los claretianos de aquí para los proyectos que llevamos en Indonesia y Timor Leste: escuela de formación de adultos para un oficio, nuevas instalaciones en las misiones, proyectos de agricultura, ganadería, alfabetización y salud. Algunos ahí me preguntabais si quería volver a Indonesia. Mi vida y mi misión está aquí, y estoy a gusto. No sé si me acomodaría a trabajar ya en ese primer mundo, mucho más difícil que éste: ser congruente y responsable en ese vuestro mundo es más de héroes que en este mundo mío, donde las malarias, los idiomas, las comidas, las ausencias de lo más necesario, incluso la posible muerte violenta, son cosas baladíes y de poca importancia.

Introducció

Tenia raó el missioner claretjà en aquesta comparació de la vida entre els dos móns (el ric i el pobre) o era una mica irònic? No ho sabia del cert, però el professor pensà que potser l'any 2006, en què va rebre aquella carta, era un bon moment per començar el seu diari.

2006

Any nou

Comence l'any llegint el llibre de Manuel Vicent *Verás el cielo abierto*. Magnífic. En línia amb els altres textos que componen el seu cicle autobiogràfic: *Contra Paraiso*, *Tranvía a la Malvarrosa* i *Jardín de Villa Valeria*. Però ací la història apareix narrada en primera persona, com si l'autor estigués disposat a buscar a dintre seu i confessar-se sense ficcions de cap tipus. Complits els setanta, potser Vicent pensa que és un bon moment per a contar coses de la vida personal. El punt de partida és tota una metàfora: un instant en què s'ha tancat el cel amb les pluges de la tardor i, des d'una Dénia solitària, sense els estiuejadors habituals, l'autor recorda i recorda persones, paisatges i símbols.

A la pàgina 20 escriu: «No quisiera mentirme. Tal vez no voy a tener el valor de levantar la tapa de la quesera, con la que trato de proteger mi alma de las moscas, a no ser que la escritura desate el nudo asentado en el diafragma». I l'escriptura de Vicent aconsegueix, en efecte, deslligar-li el nus del diafragma i de la memòria més sincera. Hi ha situacions d'un alt nivell emocional on l'autor tracta d'aclarir els sentiments envers el pare, la mare i altres persones importants en la seua vida. L'amor i el dolor són, ahora, molt presents en el text. Sense caure mai en la nostàlgia, aflora sovint una malenconia de la qual tracta de fugir de seguida mitjançant anècdotes gracioses o, fins i tot, còmiques.

Més endavant escriu també: «Cuando abandoné Valencia para trasladar mi vida a Madrid creí dejar atrás una cultura que olía a cebolla, sin darme cuenta de que en la ciudad estaba ya fermentando una inquietud vital que pronto la convertiría en un espacio lleno de imaginación y locura». El llibre és un relat d'una intensitat progressiva en sensacions i emocions i que acaba quan, metafòricament, la tronada escampa i el cel s'obri per fi. Un text que transmet comprensió humana, transigència i amor a la vida. Me'l va regalar per Nadal un bon amic, i li estic molt agraït per això.

1 de gener

Ara fa vint anys

Ara celebrem el vintè aniversari de la incorporació d'Espanya a la Unió Europea, i d'això parlem a classe. Qui érem aleshores i qui som avui? La situació del país, ara fa vint anys, era francament difícil, perquè es patia una dècada de dificultats econòmiques arran dels dos xocs del preu del petroli haguts el 1974 i el 1979. Aleshores s'havia fet ja, bàsicament, la transició política a Espanya, però encara s'hi havia de fer una transició econòmica a penes encetada. L'entrada d'Espanya en la UE va facilitar aquesta transició i un avanç en un procés de liberalització comercial i de canvi en les regles de funcionament del sistema econòmic. Això era imprescindible per a poder progressar, i difícilment ho hauríem pogut fer en solitari, sense la pressió i l'ajuda europea.

La sol·licitud d'adhesió d'Espanya a la Comunitat Europea es va cursar pel juliol de 1977, una vegada celebrades

les primeres eleccions democràtiques després de la mort de Franco. I les negociacions d'adhesió començaren al febrer de 1979, quan ja s'havia aprovat en referèndum l'actual Constitució Espanyola. Foren unes negociacions llargues i difícils, que es tancaren a la fi pel març de 1985. El desig del nostre país d'incorporar-se a la Unió Europea anava més enllà de raons econòmiques. Era la voluntat, àmpliament compartida, de superar un aïllament secular respecte a Europa, d'estabilitzar la democràcia i modernitzar el país.

Vint anys després de l'entrada d'Espanya en la Unió Europea és bo recordar tot això. Els canvis econòmics i socials que han ocorregut en aquest període han sigut, realment, molt profunds. Canvis en el sistema econòmic i en les pautes de comportament dels distints agents socials. La integració comunitària ha afavorit el desenvolupament econòmic i la convergència amb els nivells de vida i les formes d'organització existents a Europa. La renda per càpita espanyola era de prop del 70% de la mitjana de la UE-15 el 1986, i ara és de prop del 90%. L'adopció de l'euro ens ha donat una major estabilitat macroeconòmica, i la formidable ajuda financera rebuda (dels fons estructurals) ha permès la realització d'ajusts productius que eren necessaris i l'empenta del desenvolupament regional.

És clar que ara som un país ben diferent d'aquell que érem vint anys enrere. Però afrontem nous reptes en un món globalitzat, i la Unió Europea s'ha eixamplat i ha incorporat països que són més pobres que nosaltres. Els sectors tradicionals de l'economia valenciana afronten una major competència internacional, i calen ajusts permanents per a respondre a aquest repte. La nostra societat està obligada a ser més dinàmica i adaptable a uns canvis constants.

Sens dubte, comptem amb més capacitats per poder respondre a tots aquests desafiaments, i ho hem de saber fer sense tanta ajuda com vam rebre quan érem més pobres.

7 de gener

Sierra Leone

Aquesta setmana els diaris informen sobre Sierra Leone, país costaner de l'Àfrica occidental. Diuen que, quatre anys després de finalitzada una llarga i cruel guerra civil, l'ONU ha donat per acabada la seua missió de pau en aquell país i se'n retiren els cascos blaus. El país es disposa, per tant, a funcionar amb les seues pròpies forces. Em pregunte si podrà fer-ho. I també em pregunte què deu pensar de tot això Antonio Mateu, un farmacèutic valencià, de Picanya, que hi va ser cooperant en plena guerra fins que va ser segrestat. Hi han desaparegut, per ventura, les causes que provocaren aquella guerra el 1991? Tant de bo fos així, però el país encara pateix molta pobresa, injustícia i corrupció.

Sierra Leone ocupa el penúltim lloc del món (només per davant de Níger) en l'índex de desenvolupament humà del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), a causa dels seus baixos nivells de renda per càpita, d'educació i de salut. Prop del 60% de la població (que ascendeix a uns cinc milions d'habitants) viu amb menys d'un euro per dia, la desocupació es troba molt estesa entre la joventut (nodrida de gent que fins fa poc eren xiquets soldat), i a banda està el càstig de la SIDA (que fa que l'esperança de vida en nàixer siga de tan sols 41 anys). Podrà aquest país (igual com altres de l'Àfrica) superar els seus

Un professor, en la tardor de la vida, escriu sobre les seues preocupacions i inquietuds professionals i també personals. La tasca d'ensenyar, el paper de l'economia, els grans temes com el desnivell entre el nord desenvolupat i el sud empobrit o emergent o la mirada envers les realitats més immediates són alguns dels elements d'aquest tapís de reflexions sobre el món contemporani. Un paper especial hi tenen les observacions sobre l'evolució econòmica i social des de la gran etapa expansiva lligada a la globalització econòmica i financera fins a l'entrada en la gran recessió i les vies per eixir-ne. El neguit per un món ple de problemes punyents i alhora la confiança en l'esforç individual i col·lectiu marquen aquestes pàgines d'un professor d'economia que mira el present amb lucidesa i el futur amb esperança.

Josep Maria Jordan (Llíria, Camp de Túria, 1950) és catedràtic d'Economia Aplicada a la Universitat de València. Ha estat professor visitant a les Universitats de Reading, de Marraqèix, de Brussel·les, a l'Institut Tecnològic Autònom de Mèxic i a la Universitat Hebrea de Jerusalem. Ha estat director del Centre de Documentació Europea i del Patronat Sud-Nord de la Universitat de València. Autor de nombrosos llibres i articles de la seua especialitat i també de caràcter literari, col·laborador habitual de la premsa valenciana, ha estat alcalde de Llíria i president de l'Institut d'Estudis Comarcals del Camp de Túria. Entre els seus llibres cal esmentar *La política econòmica como economía política* (1979), *Economia de la Unió Europea* (1994, 2008), *Quadern de viatges* (1998), *Cartes a Judes* (2000) i *Entre global i local* (PUV, 2006).

ISBN 978-84-370-8196-0

9 788437 081960

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA
PUBLICACIONS
PUV

